

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Promemoria om avveckling av inkomstgarantier för konstnärer

Sveriges Författarförbund har beretts tillfälle att yttra sig över förslaget att omvandla den statliga inkomstgarantin för konstnärer till tidsbegränsade långtidsstipendier på fem till tio år.

Författarförbundet vill rikta stark kritik mot att Sverige om förslaget genomförs blir ett av få västeuropeiska länder som väljer att inte med åtminstone ekonomisk trygghet premiera de konstnärer som under sitt yrkesliv på ett förtjänstfullt sätt bidragit, och fortsätter att bidra, särskilt kvalitativt till det svenska kulturarvet. Snarare borde antalet konstnärer som erhåller inkomstgaranti utökas. Författarförbundet vill också peka på den negativa syn på konstnärers arbete som förslaget om avveckling väcker utan att någon egentlig utvärdering av nuvarande system har gjorts.

Författarförbundet förordar därför att inkomstgarantin för konstnärer bibehålls och hänvisar när det gäller motivering till bibehållande till KLYS, konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, yttrande.

Riktlinjer för fördelning av långtidsstipendier

Förslaget går, såvitt Författarförbundet kan förstå, ut på att successivt omvandla de medel som idag är avsatta för statliga inkomstgarantier för konstnärer till tidsbegränsade långtidsstipendier i normalfallet på fem till tio år.

Författarförbundet delar inte promemorians bedömning att exempelvis författarfondens förslag att låta anslagsposterna för inkomstgarantier och långtidsstipendier upplösas och istället proportionellt fördela medlen direkt till de tre anslagsposter där de konstnärskategorier som är mottagare av inkomstgarantierna återfinns, kan användas som stöd för avveckling av inkomstgarantierna. Avsikten med förslaget är ett helt annat, nämligen att möjliggöra ett bättre utnyttjande av medlen.

Författarförbundet är i och för sig positivt till införandet av fler stipendier och delar promemorians bedömning att sådana behövs, men motsätter sig den omvandling som föreslås. Nya medel till stipendier utöver anslaget för inkomstgarantier borde istället tillföras.

Författarförbundet anser att regelverket för fördelning av långtidsstipendierna måste tillförsäkra att medlen når de mottagarkategorier som inkomstgarantin var avsedd för, nämligen de yrkesverksamma upphovsmännen och konstnärliga yrkesutövarna.

Vidare vill Författarförbundet peka på att fördelande myndigheter, exempelvis författarfonden, har frångått 10-åriga stipendier därför att effekten av dessa har uppfattats som negativ för fria upphovsmän som tilldelats ett relativt kort stipendium enligt samma kriterier som den som beviljats inkomstgaranti. Upphovsmännen har alltför ofta blivit beroende av stipendiet och fria upphovsmän har inte möjlighet att efter stipendieperioden gå över till en anställning eller ett projektarbete. Författarförbundet menar därför att det bör hållas öppet en möjlighet för bidragsgivande myndighet att använda medlen till företrädesvis de kortare långtidsstipendierna.

Författarförbundet anser också att regelverket för fördelning av långtidsstipendierna ger bidragsgivande myndighet frihet att välja att under flera på varandra följande perioder ge flera långtidsstipendier till en och samma mottagare som uppfyller inkomstgarantins kriterier i syfte att bereda konstnären en reell möjlighet till livslång verksamhet i yrket. Risken är annars stor att avvecklingen av reella inkomstgarantier leder till stora svårigheter för den som vill och kan vara yrkesverksam fri konstnär ett helt yrkesliv.

Pensionslösningar

Inom författar- och översättaryrket finns stora och i framtiden sannolikt växande behov av konstnärsbidrag av pensionskaraktär. Författarfonden fördelar idag nya pensionsstipendier och bör ges ett tillskott till medlen för att ge de författar- och översättarpensionärer, som trots att de varit verksamma inom området i stort sett hela sitt yrkesliv inte kan klara sin försörjning, en (om än liten) ekonomisk trygghet.

Promemorians bedömning tycks vara att eftersom konstnärer över 65 år enligt Konstnärsnämndens undersökning "Konstnärernas inkomster" hade en något högre medianinkomst än gruppen 20-65 år är behovet av konstnärsbidrag av pensionskaraktär i vart fall inte högt. Författarförbundets medlemmar är i hög grad verksamma även efter 65 års ålder. Det kan bero på yrkets förutsättningar, att eventuella fysiska problem ofta är åldersrelaterade medan intellektet behålls intakt, men kan också vara ett uttryck för att den aktuella gruppen helt enkelt inte har råd att gå i pension.

Det nya pensionssystemet missgynnar exempelvis den som är långvarigt yrkesverksam som författare och översättare och särskilda pensionslösningar såsom konstnärsbidrag av pensionskaraktär är ett måste för att säkerställa yrkesförutsättningar. Vi vet att det förra pensionssystemets s.k. femtonårsregel, att basen för pensionen beräknades under de 15 år individen tjänat mest, räddade många författar- och översättarpensionärer.

När det i promemorian konstateras att långtidsstipendierna blir pensionsgrundande, till skillnad från inkomstgarantin, sätter man fingret på just det faktum att inkomstgarantin inte

behöver vara pensionsgrundande eftersom den är livslång. Författarförbundet motsätter sig inte tanken att ge fler konstnärer pensionsgrundande långtidsstipendier, men alla konstnärer – inte bara de som erhåller stipendier – måste tillförsäkras pensionslösningar avpassade för deras yrkesförutsättning (särskilt avseende s.k. kombinatorer i skatterättslig mening, dvs som förenar anställning och egen verksamhet).

Författarförbundet anser att en utredning bör tillsättas som ser över behovet av särskilda pensionslösningar för konstnärligt yrkesverksamma, särskilt avseende upphovsmännen som inte har möjlighet att bilda allianser motsvarande exempelvis teater-, dans- och musikallianserna. Det kan också i det sammanhanget tilläggas att Författarförbundet anser att upphovsmännen av det skälet är och var särskilt beroende av inkomstgaranti eller stipendier som är pensionsgrundande eftersom dessa utgör de enda ytterligare pensionsmedel dessa yrkeskategorier kan få del av inom ramen för sitt yrke. De saknar med andra ord möjlighet till anställning inom sitt yrke.

Inkomstgarantin och långtidsstipendier syftar bl.a. till att främja skapande genom att ge ekonomisk trygghet. Den som har ett längre stipendium har trygghet om hon/han skulle bli sjuk under stipendieperioden, men har däremot ingen trygghet alls efter stipendieperiodens slut. En utredning bör därför också se över behovet av att låta långtidsstipendier ge tillgång till trygghetssystemen.

Utvärdering

Författarförbundet anser att det är för tidigt att utvärdera övergången mellan bidragsformerna redan efter tre år med tanke på att omvandlingstakten är beroende av de nuvarande mottagarnas livslängd och förordar istället flera utvärderingstillfällen, exempelvis efter att de första fem- och tioåriga stipendierna har utdelats.

Stockholm den 8 februari 2010

Mats Söderlund
Ordförande

/Malin Koch
Förbundsjurist